

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ
СЕВЕРНАЯ ОСЕТИЯ-АЛАНИЯ

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение «Средняя
общеобразовательная школа им. Героя Советского Союза К.Е.Ходова».

РАССМОТРЕНО
на заседании МС школы
Председатель МО учителей родного
(осетинского) языка и литературы
Алборова З.Х.
Протокол № 1
от « 29 » 08 2022г.

УТВЕРЖДАЮ
Директор МБОУ СОШ № 36
Цаппагова Т.А.
Приказ № 131
от « 29 » 08 2022г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета
«Осетинский язык »
для 10 класса основного общего образования
на 2022/2023 учебный год.

Составитель:
Учитель родного (осетинского) языка и литературы
Сугарова Фатима Тотурбековна.

Владикавказ, 2022

ИРОН АЕВЗАДЖЫ ПРОГРАММАЕ 5-11 КЪЛÆСТÆН

Æмбарынгæнæн фыстæг.

Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг»-ы кусæн программае (5-11 кълæстæн) арæзт у ахæм бындураваæрæг документтаем гæсгæ:

- Федеральный закон от 29.12.12 № 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации (ред. От 29.12.2017 г.);
- Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1577);
- Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1578);
- Ирон æвзаджы программае 1-11 кълæстæн (ныффидар æй кодта Цæгат Ирыстон-Аланийы Ахуырад æмæ наукайы министрад 2017 азы)

Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг» скъоладзаутæн зонындзинæдтæ дæтты мадæлон æвзаджы тыххæй, амоны, æвзагæй алыхуызон уавæрты куыд пайда кæнын хъæуы æмæ йæ кæцы хæйттæй, уый; скъоладзау ахуыр кæны ирон культурайы удварнон хъæздыгдзинад æмæ литературæ, æмзонд у йæ адæмимæ, стæй хайджын кæны æппæт адæмты культурон историон фæлтæрддзинадæй.

Предмет «Ирон æвзаг» ахуыр кæныны сæйраг нысантæ сты:

- 1) ирон æвзагмæ æмбæлгæ ахаст хъомыл кæнын;
- 2) удварнон-эстетикон хæзна кæй у, уый æмбарын кæнын;
- 3) мадæлон æвзаг ныхас кæныны æмæ ахуырады сæйраг фæрæстæй иу адæймаджы архайды бæлвырд къабæзты зонындзинæдтæ райсыны мадзал кæй у, уый æмбарын.;
- 4) дзургæ æмæ фысгæ ныхасы хуызтæй пайда кæнын, ныхасы этикеты нормæтæ базонын;
- 5) зонындзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæй практикон хуызы пайда кæныныл ахуыр кæнын.

Ахуырадон предметы иумæйаг характеристкæ

Ирон æвзаг скъолайы ахуыр кæныны сæрмагонд нысæнттæ сты: скъоладзаутæм коммунникативон, æвзагон, лингвистикон æмæ культурæзонæн компетенцитæ рæзын кæнын.

Амынд нысæнттæ къухы бафтыны тыххæй æххæст кæнын хъæуы ахæм **хæстæ**:

- скъоладзаутæн базонын кæнын, æвзагыл æхсæнады царды цы хæстæ æвæрд ис, цавæр бынат ахсы ирон адæмы царды, цуæмæй хъæздыг у, цавæр сты йæ аивгæнæн мадзæлттæ; бæлвырд зонындзинæдтæ раттын ирон литературон æвзаджы фонетикæ, графикæ, орфоэпии, орфографии, лексикæ, морфемикæ, дзырдарæст, морфологи, синтаксис, пунктуации æмæ стилистикæйæ, стæй, райст зонындзинæдтæй архайды куыд пайдагæнæн ис, уый тыххæй;

- скъоладзауты ныхас рæзын кæнын; хъæздыг сын кæнын сæ дзырдуат, раст аразын сæ ныхасы грамматикон сконд, архайын, цæмæй базоной литературон æвзаджы нормæтæ, зоной æмæ арæхсой алыхуызон коммуникативон уавæрты дзургæ æмæ фысгæ ныхасæй раст æмæ уæгъдибарæй пайда кæнын;

- амонын æмæ хуыздæр кæнын орфографион æмæ пунктуацион арæхстдзинæдтæ æмæ фæлтæрддзинæдтæ;
- хи ныхасы арæзтмæ хъус дарын.
- æххуысгæнæг литературæйæ, Интернетæй æрмæг исын.

**Ирон æвзаджы программæ базоныны удгоймагон, метапредметон,
предметон фæстиуджытæ**

Удгоймагон фæстиуджытæ:

- ирон æвзаг национ культурайы хæзнатæй кæй у, уый æмбарын.
- мадæлон æвзагæн аргъ кæнын зонын;
- дзырдуат хъæздыг кæнын, хъуыдытæ æмæ æнкъарæнтæ раст æвдисынмæ арæхсын, хи ныхасæн раст аргъ кæнын.

Метапредметон фæстиуджытæ:

1. Ныхасы архайды æппæт хуызтæ зонын

Хъусын æмæ кæсын

- тексты темæ æмæ йæ сæйраг хъуыды, стиль бæрæг кæнын;
- кæсыны алы хуызтæ зонын;
- тексты хъæугæ хъусынгæнинаг агурын;
- ныхасы хуыз иртасын;
- нывтæм гæсгæ диалогтæ хъуыды кæнын»
- диалог аразынмæ арæхсын;
- хи хъуыдытæ раст аразынмæ арæхсын;
- монолоджы æмæ диалоджы алы хуызтæ зонын;
- ныхасы этикетты нормæтæ зонын;
- хъусынгæнинаг, реферат, доклад кæнынмæ арæхсын;

Предметон фæстиуджытæ:

- 1.** зонын æвзаджы сæйраг функцитæ;
- 2.** æмбарын мадæлон æвзаджы бынат ирон гуманитарон наукæты æмæ ахуырады;
- 3.** базонын лингвистикæйы сæйраг æмбарынæдтæ
- 4.** зонын ирон æвзаджы лексикæ æмæ фразеологийы сæйраг стилистикон фæрæзтæ

5. дзырдæн алыхуызон æвзæрст кæнын (фонетикон, морфемон, морфологион;
6. лексикон æмæ грамматикон синонимтæй пайда кæнын;

Курс «Ирон æвзаг»-ы бынат ахуырадон пъланы

Ахуырадон пъланмæ гæсгæ 5 къласæй 9 къласы онг къуыри сахæттæ ирон æвзагæй ис 1,5 урочы, ома 51 сахаты, 10-11 кълæсты – 1 сахат, æдæппæт 34 сахаты.

Курсы мидис

Коммуникативон компетенци æвзæрынгæнæг мидис

Ныхас

Ныхасы æмбарынад. Ныхасы ситуации. Дзургæ æмæ фысгæ ныхас. Диалогон æмæ монологон ныхас.

Ныхасы архайды хуызтæ: кæсын, хъусын, дзурын, фыссын. Ныхасы арæзт: экспозиции, бабаст, архайды цыд, кульминации, райхæлд, кæрон.

Ныхасы хуызтæ.

Текст

Тексты æмбарынад, йæ сæйраг миниуджытæ. Тексты темæ, сæйраг хъуыды, микротемæ. Тексты структурæ. Тексты хæйтты æмæ хъуыдыйæдты бастдзинады мадзæлттæ æмæ хуызтæ.

Абзац куыд тексты композицион-стилистикон дихкæнынады фæрæз.

Вазыгджын синтаксисон æнæхъæн, йæ арæзт æмæ семантикæ. Хъуыдыйæдтæ бæттыны лексикон-грамматикон фæрæзтæ вазыгджын синтаксисон æнæхъæны. Параллелон æмæ цæгон бастдзинæдтæ.

Тексты пълан æмæ тезистæ куыд йæ информацион рацарæзты хуыз.

Æвзаджы функционалон хуызтæ.

Дзургæ ныхас, официалон-хъуыддагон, наукон, аивадон литературæйы æвзаг, публицистикон. Сæ лексикон, морфологион, синтаксисон миниуджытæ.

Стильты сæйраг жанртæ.

Литературон æвзаг. Литературон æвзаджы номæтæ.

Æвзаджы аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ. Троптæ: эпитет, абарст, метафорæ, олицетворении, перифразæ, аллегии. Стилистикон фигурæтæ: антитезæ, параллелизм, градаци.

Æвзагзонынадон компетенци æвзарынгæнæг мидис

Æвзаджы тыххæй иумæйаг зонындзинæдтæ

Ирон æвзаг – ирон адæмы национ æвзаг;

Иумæйаг æмбарынад æвзæгты хæстæгдзинады тыххæй. Ирон æвзаджы бынат иннæ æвзæгты 'хсæн. Ирон æвзаджы диалекттæ æмæ ныхасыздæхтытæ. Литературон æвзаг, диалект, ныхасывздæхт. Ироен æвзаджы рæзт.

Ирон æвзаджы сæйраг аивгæнæн мадзæлттæ.

Ирон æвзагзонынады историйæ. Ирон æвзагзонынады зынгæ ахуыргæндтæ.

Фонетикаæ æмæ орфоэпи

Фонетикаæ куыд æвзагзонынады хай. Хъæлæсонты системæ. Тыхджын æмæ лæмæгъ хъæлæсонтæ ирон æмæ дыгурон æвзæгты. Хъæлæсонты ИВД ныхасы. Æмхъæлæсонты системæ. Уæнг. Цавд. Акцентуалон къордтæ.

Орфоэпийы тыххæй æмбарынад. Ирон æвзаджы орфоэпион номрæ. Æмхъæлæсон мыртæ **дз, ц, з, с**-йы Растдзурынад ирон литературон æмæ дыгурон литературон æвзæгты. Уырыссаг æмхъæлæсонтæ æмæ хъæлæсонты растдзурынад æрбайсгæ дзырдты.

Хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мырты ивддзинæдтæ.

Фонетикон æвзæрст.

Графикаæ.

Графикаæ куыд æвзагзонынады хай. Мыртæ æмæ дамгъæты бастдзинад. Дыууæ нысанæй амынд мыртæ.

Морфемикаæ æмæ дзырдарæзт.

Морфемикæ куыд æвзагзонынады хай. Морфемæ куыд дзырды тæккæ къадæр нысаниуæгджын хай. Морфемæты хуызтæ. Дзырдаразæг æмæ формæаразæг морфемæтæ. РазÆфтуан, фæсæфтуан куыд дзырдаразæг морфемæтæ. Уидаг. Æмуидагон дзырдтæ. Мырты ивынад уидаджы. Дзырдтæ аразыны хуызтæ. Бындур æмæ кæрон. Афтид кæрон. Уидаг, разæфтуан, фæсæфтуан æмæ кæроны хæстæ дзырды мидæг. Дзырдты морфемон æвзæрст.

Лексикологи æмæ фразеологи

Лексикологи куыд æвзагзонынады хай. Дзырд – лексикайы иуæг. Дзырды лексикон нысаниуæг. Иунысаниуæгон дзырдтæ. Дзырдбы бирæнысаниуæгад. Дзырды комкоммæ æмæ ахæсгæ нысаниуæг. Дзырдты Тематикон къордтæ. Æмбарынгæнæн дзырдтуат.

Синонимтæ. Антонимтæ. Омонимтæ.

Ирон æвзаджы лексикæ йæ равзæрдмæ гæсгæ. Æппæтадæмон дзырдтæ. Бындурон ирон дзырдтæ. Æндæр æвзæгтæй æрбайскæ дзырдтæ. Ирон æвзаджы историон-этимологион дзырдуат.

Активон æмæ пассивон лексикæ. Диалектизмтæ. Профессионализмтæ. Архаизмтæ. Историзмтæ. Неологизмтæ.

Дзырды лексикон æвзæрст.

Фразеологи куыд æвзагзонынады хай. Фразеологион дзырdbæстытæ. Фразеологион синонимтæ, антонимтæ æмæ омонимтæ.

Фразеологион дзырдтæ.

Морфологи

Морфологи куыд грамматикæйы хай. Ныхасы хæйттæ куыд дзырдтæ лексикон-грамматикон хуызтæ.. Ныхасы хæйтты системæ ирон æвзаджы. Сæрмагонд ныхасы хæйттæ. Номдары, миногоны, нымæцон, номивæджы мивдисæджы, фæрсдзырды иумæйаг грамматикон нысаниуæг, морфологион æмæ синтаксисон миниуджытæ. Миногоми æмæ фæрссагми куыд мивдисæджы номон формæтæ. Ныхасы хæйтты хицæндзинæдтæ дыгурон литературон æвзаджы.

Æххуысгæнæн ныхасы хæйттæ. Сæ хуызтæ нысаниуæгмæ гæсгæ, арæзмæ гæсгæ, синтаксисон функцитæм гæсгæ.

Æвастхæртæ æмæ мырфæзмæн дзырдтæ.

Алыхуызон ныхасы хæйтты омоними. Ныхасы хæйтты субстантиваци.

Синтаксис

Синтаксис куыд грамматикæйы хай. Дзырдбаст æмæ хъуыдыйад куыд синтаксисы иуæгтæ.

Дзырдбаст. Дзырдбасты хуызтæ. Сæйраг æмæ дæлбар дзырдтæ дзырдбасты мидæг. Синтаксисон бастдзинады хуызтæ дзырдбасты мидæг. Дзырдбасты хæйтты æхсæн ахастытæ.

Хъуыдыйады хуызтæ сæ загъды нысанмæ æмæ эмоционалон ахуырстмæ гæсгæ. Хъуыдыйады грамматикон бындур. Хъуыдыйады сæйраг æмæ фæрссаг уæнгтæ, сæ загъды хуызтæ. Зæгъинаджы хуызтæ.

Хуымæтæг хъуыдыйæдты структурон хуызтæ: дывæрсыг æмæ иувæрсыг, цыбыр æмæ даргъ, æххæст æмæ æнæххæст.

Иувæрсыг хъуыдыйæдты хуызтæ. Мивдисæгон æмæ номон иувæрсыг хъуыдыйæдтæ.

Вазыгджынгонд хъуыдыйæдтæ Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ, иртæстгонд уæнгтæ., сидæн, бавæргæ æмæ бахæсгæ арæзтытæ.

Вазыгджын хъуыдыйæдты классификации. Вазыгджын хъуыдыйады хæйтты æхсæн синтаксисон ахастдзинадтæ. æвдисыны мадзæлттæ. Бæттæгджын вазыгджын хъуыдыйæдтæ: бабæтгæвазыгджын, домгæвазвыгджын. Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæ. Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдтæ.

Комкоммæ æмæ фæрссаг ныхас.

Растфыссынад æмæ пунктуаци

Орфографи куыд раст фыссыны æгъдæутты системæ. Орфограммæйы æмбарынад.

Хъæлæсонтæ æмæ æмхъæлæсонты растфыссынад морфемæты мидæг.

Дзырдтæ иумæ, дефисимæ æмæ хицæнæй фыссыны æгъдæуттæ. Стыр æмæ чысыл дамгъæйы фыссыны æгъдæуттæ. Дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ хæссын. Орфографион дзырдуат.

Орфографион æвзæрст.

Пунктуацийы æмбарынад. Æрхæцæн нысæнттæ æмæ сæ функцитæ.

Æрхæцæн нысæнттæ хъуыдыйады кæрон.

Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг æмæ æнæвазыгджынгонд хъуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг вазыгджынгонд хъуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджыг хъуыдыйады: бабæтгæвазыгджын, домгæвазыгджын, æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйады бастдзинады цалдæр хуызимæ.

Æрхæцæн нысæнттæ комкоммæ ныхасы, цитатæимæ ныхасы, диалоджы.

Æрхæцæн нысæнтты фембæлд.

Социокультурон компетенци æвзæрынгæнæг мидис

Æхсæнад æмæ цардыуаг. Бинонты цардыуаг. Ирон æгъдæуттæ. Хистæр æмæ кæстæр, уазæг æмæ фысымы 'хсæн ахастытæ, хи дарыны уаг. Улæфты рæстæг. Ирон бæрæгбонтæ. Удварны хæзнатæ. Райгуыврæн бæстæ. Адæймаг æмæ æхсæнадон цард. Æфсæддон намыс. Æндæр бæстæты цард. Ирыстоны рагон историйы цаутæ. Ирыстоны баиу Уæрæсеимæ. Ирыстоны паддзахадон арæст æмæ нысæнттæ. Республикæйы социалон-экономикон уавæр.

Æрдз. Нæ алыварс дуне. Адæймаг æмæ æрдз. Афæдзы афонтæ. Космосон тыгъдад. Æрдзы фæзындтæ. Æрдз æмæ адæймаг. Зайæгойты дуне. Ирыстоны хæхтæ æмæ цæугæдæттæ. Ирыстоны кæмттæ. Уæрæсе, Кавказ æмæ æндæр бæстæты æрдзы хъæздыгдзинæдтæ. Зæххы къори. Адæймаг æмæ космос. Галактикæйы арæзт.

Ахуырад æмæ фæллой. Ахуыры фыццаг бон. Каникултæ алы рæтты æмæ бæстæты. Ахуыргæнæн чиныг. Боны фæтк. Скъолайы чиныгдон. Скъолайы бæрæгбонтæ. Зындгонд ахуыргæндтæ. Наукæ æмæ ахуырад. Фæллойы ахадындзинад адæймаджы царды. Алыхуызон дæсныйæдтæ. Скъоладзауты æхсæнадон куыст. Ирон литературон æвзаджы равзæрд. Хосгæнæн кæрдæджытæ. Ахуырад Уæрæсейы æмæ æндæр бæстæты. Антикон æмæ астауккаг æнусты ахуыргæндтæ Зæххы тыххæй. Антикон ахуыргæндтæ космосы тыххæй. Дунейы адæмты æвзæгтæ. Ирон æвзагзонынады историйæ.

Культурæ. Æвзаг æмæ културæ. Мадæлон æвзаг. Уырыссаг æвзаг. Ирон æмæ дунейы адæмты културæ. Ныхасы этикет. Ирон адæмы дзургæ сфæлдыстады уацмыстæ. Ирыстоны цытджын лæгтæ. Уæрæсейы хъæбатыртæ. Адæймаджы удварны миниуджытæ. Къостайы цард æмæ сфæлдыстад. Царциаты диссæгтæ. Ирыстоны рагон цардæй. Адæмон-поэтикон сфæлдыстад. Нарты кадджытæ – ирон адæймаджы удварны кодекс. Фыдыбæстæйы Стыр хæсты æфсæддон разамонджытæ æмæ хуымæтæг салдæттæ. Фыдыбæстæйы стыр хæсты цыртдзæвæнтæ Ирыстоны. Ирон адæмы æгъдæуттæ. Курдиат æмæ аивады тых. Ирыстоны историон цыртдзæвæнтæ. Мадæлон æвзаг. Спорт æмæ олимпæг хъæзтытæ. Зындгонд ирыстойнаг спортсментæ. Спорт æмæ физкультурæйы ахадындзинад царды.

Ныхасы культурæ. Ирон национ культурæ: нывкæнынад, музыкалон аивад, киноаивад. Ирыстоны намысы лæгтæ. Дунейы адæмты музыкалон культурæ. Нырыккон музыкайы стильтæ. Зындгонд музыканттæ æмæ музыкалон къордтæ.

Тематикон пълан ахуырадон предмет «Ирон æвзаг»-æй , 10 къл. (къуыри 1 сах., æдæппæтæй - 34 сах., уыдонæй 2 сах. – контролон куыстытæ)

Урочы номыр	Темæ	Урочы мидис	Скъоладзауты архайды хуызтæ
Фонетикæ. Графика. Орфографи. Ныхасы культурæ (4 с.)			
1.	Фонетикæ. Мыртæ æмæ дамгъæты бастдзинад. Орфоэпи	Мыртæ æмæ дамгъæты бастдзинад. Орфоэпи. Æмхъæлæсон мыртæ <i>дз, ц, з, с</i> -йы растдзурынад ирон литературон æмæ дыгурон литературон æвзагты. Уырыссаг æмхъæлæсонтæ æмæ хъæлæсонты растдзурынад æрбайсгæ дзырдты.	Хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мырты миниуджыты тыххæй чиныджы раиртæст бакæсын. Æвиппайдон æзылангон æмхъæлæсон мыртæ дзурын ахуыр кæнын. Æмбарын кæнын дзырдты растфыссынад. Фæлтæрын дзырдтæ дæргъæватинай кæсыныл фæлхатгонд дамгъæтимæ. Хъæлæсонты æууæлтæ иронау æмæ дыгурунау бæрæг кæнын. Барын æмæ æмбарын кæнын дзырды мырон æмæ дамгъон арæст Растдзурынады нормæты тыххæй раиртæст кæсын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Уырыссаг æвзагæй ист дамгъæтæ ирон алфавиты æмæ сæ пайдакæнынад ирон æвзаджы. Дзырдты морфологион арæст.	Радзурын уырыссаг æвзагæй ист дамгъæтæй пайдакæнынады тыххæй. Бæрæг кæнын дзырдты морфологион арæст.

		<p><i>Ныхасы рæзт</i> Удварны хæзнатæ. 1-аг дæлтемæ: «Ды дæ мæ цин, мæ цардамонд Фыдыбæстæ...» (Кочысаты Мухарбег). Скъуыддзаг Джыккайты Ш. иу уацæй: «Фыдыбæстæ æмæ адæмы сæраппонд тох кæнын»</p>	<p>Тексты сæйраг хъуыды æмбарын кæнын. Бацæттæ кæнын рефераттæ темæтæй «Ирон фыссынады историйæ», «Чи уыдис Анахарсис?» Текстæн сæргонд хъуыды кæнын, пылан ын аразын фæрстыты хуызы æмæ йæ уыцы пыланмæ гæстæ дзурын. Тексты стиль бæрæг кæнын æмæ аргументтæ хæссын.</p>
2.	Хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мырты ивдзинадтæ. Орфографи. Орфограммæ. Орфографийы принциптæ	<p>Æмхъæлæсон æмæ хъæлæсон мырты ивдзинадтæ нихасы. Орфограммæ æмæ растфыссынады тыххæй дзурын. Орфографийы принциптæ.</p>	<p>Чиныджы темæимæ баст теори кæсын æмæ йæ дзурын. Бæрæг кæнын хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мырты ивдзинадтæ нихасы. Амоньы орфограммæтæ æмæ æмбарын кæнын дзырдты растфыссынад. Цæттæ кæнын диктант фыссынмæ.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Фонетикон æвзæрст. Фарстон æмæ разæнгардгæнæн хъуыдыйæдтæ. Диалог.</p>	<p>Аразын диалогтæ. Этикон нихæсты мидис æмæ сæ пайда кæныны уавæртæ æмбарын кæнын. Фарстон æмæ разæнгардгæнæн хъуыдыйæдтæ раст хъæлæсы уагæй кæсын. Фонетикон æвзæрст кæнын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæзт</i> Удварны хæзнатæ. 2-аг дæлтемæ: «Адæймаджы ном кад æмæ радимæ хæссын.» Скъуыддзаг Санаты Уарийы таураегъ «Бæтæйы фырттæ»-й</p>	<p>Текст кæсын, сæргонд ын хъуыды кæнын. Бæрæг кæнын тексты темæ æмæ идея. Тексты мидисимæ баст фæрстытæн æххæст дзуæппытæ дæттын. Базырджын нихæстæй иуы тыххæй хъусынгæнинаг фыссын.</p>
3.	Уæнг. Цавд. Цавды æгъдæуттæ.	<p>Дзырдтæ уæнгтыл дих кæнын. Цавд æвæрыны æгъдæуттæ ирон æвзаджы. Цавды хицæндзинадтæ дыгурон литературон æвзаджы.</p>	<p>Темæимæ баст раиртæст чиныджы кæсын. Дзырдты дихдинад уæнгтыл æмбарын кæнын. Дзырдтыл цавд æвæрыны æгъдæуттæ зæрдыл лæууын кæнын. Амынд дзырдты нысаниуджытæ дзырдутмæ гæстæ æмбарын кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Вазыгджын дзырдты арæзт. Ныхасы хуызтæ: таураегъ, æрфыст, хи хъуыдыты загъд (тæрхæттæ). Аивдон-нывгæнæн мæдзæлттæ.</p>	<p>Æмбарын кæнын тексты вазыгджын дзырдты арæзт. Бæрæг кæнын зæгъинагты хуызтæ æмæ сæ морфологион арæзт.</p>

		<i>Ныхасы рæзт</i> Удварны хæзнатæ. 3-аг дæлтемæ: «Сылгоймаджы æфсарм, намыс æмæ рæсугъдзинад» Скъуыддзæгтæ Плиты Х. поэмæ «Сæлимæт» æмæ Барахъты Г. кадаг «Азджериты Куыцкк»-æй	Тексты темæ бæрæг кæнын æмæ йын сæргонд дæттын. Тексттæй фыссын, литературон архайæджы бакаст æмæ удыхъæд амонæг дзырдтæ Сылгоймаджы фæлгонц фыссын бæлвырд литературон уацмысмæ гæсгæ, пайда кæнын æрфыст æмæ тæрхæттæй.
4.	Акцентуалон къордтæ.	Акцентуалон къордтæ ирон æвзаджы, сæ арæзт.	Акцентуалон къордтæ арæзты тыххæй чиныджы теоретикон æрмæг бакасын æмæ йæ дзурын. Цавды æвæрд дзырдты къордты æмбарын кæнын. Диктормæ (ахуыргæнæгмæ) хъусын æмæ ахуыр кæнын литературон ныхас диалектон æмæ æндæр ныхасæй иртасын. Раст кæнын орфографион рæдыдтытæ, амонын орфограмматæ æмæ æмбарын кæнын дзырдты растфыссынад.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Ныхасы хæйттæ æмæ хъуыдыйады уæнгтæ зæрдыл лæууын кæнын, цæмæй раст амынд цæуа акцентуалон къордты арæзт. Мивдисæджы здæхæнтæ.	Бæрæг кæнын мивдисæджы здæхæнтæ.
		<i>Ныхасы рæзт</i> Лæгдзинады бæрæггæнæнтæ Скъуыддзæгтæ Барахъты Г. «Азджериты Куыцкк»-æй æмæ Брытъиаты Е. «Дыууæ хойы»-йæ.	Тексты темæйы тыххæй хи хъуыдытæ дзурын, хатдзæгтæ кæнын. Бæрæг кæнын текстты мидисы æвæрд патриотон æмæ этикон хъуыдытæ. Цыбыр хъусынгæнинаг фыссын нæлгоймаджы удварны тыххæй.
Лексикæ. Фразеологи. Ныхасы культурæ (14 с.)			
5.	Лексикæ. Дзырдты бастдзинад кæрæдзинмæ сæ мидисмæ гæсгæ	Лексикæйы æмбарынад. Дзырдты бастдзинад кæрæдзинмæ сæ мидисмæ гæсгæ. Термин «культурæ»-йы нысаниуæг.	Æвзаджы дзырдуатон сконд. Дзырды лексикон нысаниуæг. Бæрæг кæнын дзырды бынат хъуыдытæ, æнкъарæнтæ зæгъыны, сæ бастдзинад кæрæдзиуыл ныхасы мидæг. Културæйы æмбарынады тыххæй чиныджы раиртæст кæсын æмæ йæ дзурын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырдбасты хуызтæ сæйраг дзырды морфологион арæзтмæ гæсгæ.	Амонын дзырдбасты хæйтты лексикон æмæ морфологион арæзт.

		<p><i>Ныхасы рæзт</i> Ирон национ културæ: нывкæнынад Тугъанты Махарбег æмæ Хъотайты Гришамæ гæсгæ фыст текст «Хетæгкаты Леуаны фырт Къоста-нывгæнæг».</p>	<p>Тексты пълан аразын æмæ йæ уыщы пъланмæ гæсгæ дзурын. Тексты стиль бæрæг кæнын. Тексты бындурыл диалог аразын. Нывгæнæгæй интервью исын æмæ йæ фыссын.</p>
6.	Лексикон бастдзинады фæрæзтæ тексты хъуыдыйæдты æхсæн	<p>Дзырдтæ тексты хæйттæ бæттынæн. Темæ амонаг дзырдты ивынад тексты хæйтты: номивæгæй, синонимон дзырдæй кæнæ лексикон фæлхатæй.</p>	<p>Тексты хæйттæ бæттыны лексикон мадзæлттæ амонин. Дзырдтæн синонимтæ фыссын. Дзырдты орфограммæтæ æмбарын кæнын.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Зæрдыл лæууын кæнын тексты хæйттæ бæттыны лексикон фæрæзтæ: номивджытæ, лексикон фæлхат, синонимтæ. Этикетон сидæнтæ.</p>	<p>Бæрæг кæнын тексты темæ амонаг дзырдты хуызтæ. Ног терминтимæ зонгæ кæнын. Этикетон сидæнтæ зæрдыл лæууын кæнын. Этикетон диалог аразын.</p>
		<p><i>Ныхасы рæзт</i> Нарты кадджыты темæ ирон нывкæнынады Дзантиаты Анатолийы уырыссаг текстæй тæлмацгонд текст.*</p>	<p>Тексты пълан аразын æмæ йæ дзурын уыщы пъланмæ гæсгæ. Тексты бæрæг кæнын удварнимæ баст хъуыды, хи аргъ ын дæттын, тæрхæттæй пайдагæнгæйæ. Иу нывгæнæг кæнæ скульпторы тыххæй ныффыссын хъусынгæнинаг. Архайын диалогты.</p>
7.	Дзырдты лексикон нысаниуæг. Дзырдты тематикон къордтæ	<p>Дзырдты лексикон æмæ грамматикон нысаниуджытæ. Дзырдты лексикон æмæ грамматикон нысаниуджыты бастдзинад. Дзырдты тематикон къордтæ.</p>	<p>Дзырдты бастдзинад сæ мидис, нысаниуджытæ æмæ тематикон къордтæм гæсгæ æмбарын кæнын. Дзырдты тематикон къордты тыххæй чиныджы теори кæсын. Дзырды лексикон æмæ грамматикон нысаниуджыты бастдзинад амонин.</p>
		<p><i>Фæлхат кæнын</i> Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ иугæнæг дзырдтæ. Терминтæ.</p>	<p>Дзырдты лексикон æмæ грамматикон нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ æмæ иугæнæг дзырдтæ амонин. Официалон, æхсæнадон-политикон, экономикон æмæ æфсæддон терминтæ бæрæг кæнын.</p>

		<i>Ныхасы рæст</i> Рæвдауæн дзырдтæ Æмдзæвгæтæ: Абайты Эдуард «Мæ хъæбысмæ 'рбаппар, Ӕ Мæ хъæбул дæхи» æмæ Дауыра «Арæх æрымысын...».	Уацмысы сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Рæвдауæн дзырдты хуызтæ амонь, сæ ахадьндзинад сын бæрæг кæнын. Реферат цæттæ кæнын лæвæрд темæйæ. Бæрæг кæнын тексты стилон арæст.
8.	Иунысаниуæгон æмæ бирæнысаниуæгон дзырдтæ. Метафорæ. Метоними	Иунысаниуæгон æмæ бирæнысаниуæгон дзырдтæ. Метафорæ æмæ метоними, сæ хицæнгæнæн миниуджытæ. Дзырдты растфыссынад.	Дзырды комкоммæ æмæ ахæстæ нысаниуджытæ зæрдыл лæууын кæнын. Чиньджы бакæсын теоретикон æрмæг æмæ йыл æрдзурын. Æмбарынгæнæн дзырдутæ гæстæ амоньц дзырдты бирæнысаниуæгад. Миногонтæ æмæ мивдисджыты растфыссынадимæ орфограммæтæ амонь.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Аивадон-нывгæнæн мадзæлтты хуызтæ.	Аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ зæрдыл лæууын кæнын, тексты сæ амонь.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирон адæмон зарджытæ Цæрукъаты А. æмдзæвгæ «Зарæг. Ирон адæмон музыкæйы тыххæй текст.*	Æмбарын кæнын тексты æвзаджы арæст. Текстæн сæргонд æвзарын. Тексты мидисмæ фæрстытæ дæттын. Агурын тексты ирон адæймаджы идеалтæ амонæг скъуыддзаг.
9.	Æвзаджы темæ: Омонимтæ.	Омонимты хуызтæ, сæ хицæндзинæдтæ. Бирæнысаниуæгад æмæ омоними.	Омонимты тыххæй чиньджы теоретикон æрмæг бакæсын. Омонимты хуызтæ амонь. Орфографион рæдыдтытæ раст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды лексикон ныснауæг. Орфограммæтæ.	Дзырdbæстытæ аразын омонимтимæ. Орфограммæтæ бæрæг кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирон героикон зарджыты æвзаг Абайты Васомæ гæстæ фыст текст «Ирон героикон зарджыты æвзаг». «Плиты Иссæйы зарæг»	Фæрстыты хуызы тексты пълан аразын. Пъланмæ гæстæ тексты мидисыл дзурын.
10.	Æвзаджы темæ: Синонимтæ. Градаци	Синонимтæ, сæ рахицæнгæнæн æууæлтæ. Синонимты хуызтæ (лексикон, фразеологион, грамматикон). Синонимты хæстæ тексты. Градаци, йæ равзæрд æмæ хæстæ тексты.	Синонимты хуызты тыххæй чиньджы теоретикон æрмæг баæсын. Лексикон, фразеологион æмæ грамматикон синонимтæ æвзарын. Синонимты мидис æмбарын кæнын. Синонимон рæнхъыты амонь синонимты хуызтæ. Синонимты хицæнгæнæн миниуджытæ бæрæг кæнын. Градацийы теори амонь. Уацмысы амонь æвзагон æмæ контекстуалон синонимтæ. Морфологион æвзæрст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ: метафорæ, эпитет, абарст, олицетворени.	Æмдзæвгæты амонь аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ, сæ хæстæ.

		<i>Ныхасы рæст</i> «Бæрзонд ном у – хæстон лæппу, салдат!» (Джусойты Нафи) Æмдзæвгæтæ: Хетагкаты Къ. «Салдат», Джусойты Н. «Салдат», Дарчиты Д. «Уый федтон æз».	Æмдзæвгæты мидис кæрæдзиуыл барын, бæрæг сын кæнын сæ мидис æмæ сæ 'взджы æууæлтæ. Уацмысы хъуыды бæрæг кæнын.
11.	Антонимтæ. Антитезæ. Оксюморон	Антонимтæ. Æвзагон æмæ контекстуалон антонимтæ. Антитезæ. Оксюморон.	Зонгæ кæнын чиныджы амынд теоретикон раиртастытимæ. Æвзагон æмæ контекстуалон антонимты хицæндзинад æмбарын кæнын. Дзырдты растфыссынадыл кусын. Антитезæ æмæ оксюморон амонын. Лексикон æвзæрст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Хъуыдыйады грамматикон бындур. Орфографийы морфологион принцип.	Тексты темæимæ баст дзырдтæ бæрæг кæнын. Морфологион принципмæ гæсгæ фыст дзырдтæ амонын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Хидарыны уаг Айларты И. «Хи дарыны уаг». Джыккайты Ш. æмдзæвгæ «Дыууадæс дзырды»	Фæрстыты хуызы тексты пълан аразын. Пъланмæ гæсгæ тексты мидис дзурын. Тексты этикон хъуыды хи ныхæстæй æмбарын кæнын.
12.	Æвзаджы темæ: Æрбайсгæ дзырдтæ	Æрбайсгæ дзырдтæ. Бындурон æмæ æрбайсгæ дзырдтæ. Æрбайсгæ дзырдтæ чиныгон ныхасы.	Бындурон æмæ æрбайсгæ дзырдты тыххæй теоретикон æрмæг зæрдыл лæууын кæнын. Курдиат амонæг этикетон ныхæстæ фыссын. Аразын æрбайсгæ æмæ бындурон дзырдтæ разæфтуантæ æмæ фæсæфтуанты фæрцы. Æрбайсгæ дзырдты мидис æмбарын кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Терминтæ. Æрбайсгæ дзырдты растдзурынад æмæ растфыссынад.	Терминты мидис бæрæг кæнын. Дзырдты равзæрды тыххæй хъусынгæнинаг цæттæ кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирон музыкалон аивад Тексттæ: «Ирон музыкалон аивад». Ситохаты С. «Хуры тынтæ – хъисфæнды хъистæ». Сиукъаты Н. наукон текстæй скъуыддзаг.	Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Тексты пълан аразын. Пъланмæ гæсгæ дзурын тексты сæйраг мидис. Тексты амонын метафорæтæ æмæ олицетворенитæ. Текстæн бæрæг кæнын йæ лексикæйы хуызтæ. Аразын диалог курдиаты ныхæстимæ.

13.	Диалектизмтæ	Литературон æмæ диалектон ныхас. Диалектизмтæ, сæ арæзт æмæ хæстæ.	Диалектон дзырдты бынат иумæйагадамон æвзаджы æмбарын кæнын. Диктормæ (ахуыргæнагмæ) хъусын æмæ ахуыр кæнын литературон ныхас диалектон æмæ æндæр ныхасæй иртасын. Дыгурон дзырдты мидис æмбарын кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Аивгæнæн-нывгæнæн мадзæлттæ. Диалог. Этикетон ныхæстæ.	Аивадон-нывгæнæн мадзæлтты нысан тексты амонин. Диалогтæ аразын, этикетон ныхæстæй пайдагæнгæйæ.
		<i>Ныхасы рæст</i> Бинонты фарн Текстæ: Дзаболаты Х. «Фыдæлтæ æмæ мах». Абайты Э. «Уæ ныхасы фарн уадзут!»	Удварны домæнтæ амонин. Тексты иртасын аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ.
14.	Сæрмагонд лексикæ. Терминтæ æмæ профессионализмтæ	Сæрмагонд лексикæ, терминтæ æмæ профессионализмтæ. Терминтæ ирон æвзаджы.	Сæрмагонд лексикæ, терминтæ æмæ профессионализмты хицæндзинаедтæ амонин. Терминты тыххæй хъусынгæнинаг фыссын. Тексты темæ æмæ дæлтематимæ баст дзырдты къордтæ æмæ сæ бастдзинаедтæ бæрæг кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрхæцæн нысæнтты æвæрд хъуыдыйады иртæстгонд уæнгтимæ æмæ домгæвазыгджын хъуыдыйады.	Æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын. Терминты морфологион арæст амонин.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны æрдз Газет «Рæстдзинад»-æй дыууæ тексты æрдзы тыххæй. Скъуыддзаг Хъазиты М. радзырдæй.	Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Бæрæг кæнын тексты стиль. Текстæ кæрæдзиуыл барын æмæ сын се 'взагон хицæндзинаедтæ æмбарын кæнын.
15.	Зæронд æмæ ног дзырдтæ	Зæронд дзырдтæ ирон æвзаджы. Активон æмæ пассивон дзырдут. Ног дзырдтæ. Авторон ног дзырдтæ.	Зæронд æмæ ног дзырдтæ бæрæггæнæнтæ амонин. Алыхуызон дзырдарæзтон мадзæлтты фæрцы хъæугæ дзырдтæ аразын. Ног дзырдты равзæрд бæрæг кæнын дзырдуатмæ гæстæ. Лексикон æвзæрст кæнын.

		<i>Фæлхат кæнын</i> Синонимтæ, антонимтæ, æрбайсгæ дзырдтæ, диалектон дзырдтæ, сæрмагонд лексикæ.	Тексты агурын рацыд æрмæгимæ баст дзырдтæ æмæ сæ æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Балц Шотландимæ Журнал «Лиза»-йæ текст «Эдинбург: XIV æнусы – цыма вулканыл!»*	Реферат фыссын амынд темæйæ иуыл. Тексты мидисимæ баст фæрстытæн æххæст дзуæппытæ дæттын. Æрбайсгæ дзырдты тæлмац ирон æвзагмæ æмбарын кæнын.
16.	Котролон куыст		
17.	Æнгом дзырdbæстытæ	Уæгъдибар æмæ æнауæгъдибар дзырdbæстытæ. Æнгом дзырdbæстытæ.	Уæгъдибар æмæ æнауæгъдибар дзырdbæстытæ иртасын. Уæгъдибар дзырdbæстытæй ахæстгæ нысаниуæджы пайда кæнын. Æнгом дзырdbæстыты тыххæй рацыд æрмæг зæрдыл лæууын кæнын. Æндæр æвзæгтæй æрбайсгæ æнгом дзырdbæстытæ амонин.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырdbæстытæ, сæ арæст. Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдты. Дефис æвæрыны æгъдауттæ.	Æрхæцæн нысæнтты æвæрд тексты æмбарын кæнын. Дзырдты растфыссынад дзургæйæ амонин.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны æрдз. Хъолайы цъити Малиты Х. уацæй скъуыддзаг «Хъолайы цъити». Газет «Рæстдзинад»-æй ист текст «Хъелы пад». Скъуыддзаг Хъуылаты С. радзырд «Номылус»-æй	Тексты лексикон-стилистикон анализ кæнын. Тексты фæлгонцджын дзырдты мидис æмбарын кæнын. Амонин дзургæ ныхасы дзырдтæ æмæ æнгом дзырdbæстыты хæстæ тексты. Бацæттæ кæнын хъусынгæнинаг чызджы æгъдауы тыххæй. Уацхъуыд фыссын æхсæнадон-политикон темæйыл.
18.	Фразеологион синонимтæ, антонимтæ, омонимтæ	Фразеологион синонимтæ, антонимтæ æмæ омонимтæ. Фразеологион иуæгты стилистикон миниуджытæ.	Фразеологион синонимтæ, антонимтæ æмæ омонимты тыххæй раиртæст кæсын. Æнгом дзырdbæстыты стилистикон миниуджытæ æмбарын кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Синонимтæ æмæ антонимтæ, омонимтæ. Æрхæцæн нысæнтты хуызтæ.	Æрхæцæн нысæнтты æвæрд тексты æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны зæххы хъæздыгдзинадтæ Беруаты Б. «Нæ зæххы хъæздыгдзинадтæ». Барысбиты Б. текст газет «Рæстдзинад»-æй.	Фразеологион здæхтыты хæстæ ныхасы æмбарын кæнын. Текст хи ныхæстæй дзурын. Тексты бындурыл диалог аразын. Текстæн сæргонд хъуыды кæнын.

Литературон æвзаг. Стилистика. Ныхасы культура (6 с.)			
19.	Литературон æвзаг æмæ йæ норматæ	Литературон æвзаджы æмбарынад, йæ норматæ. Литературон æвзаджы кодификаци. Æмбарынадтæ: фысгæ æмæ дзургæ ныхас, ныхас кæныны сфератæ, монолог æмæ диалог.	Литературон æвзаг æмæ йæ норматы тыххæй чиньджы теоретикон æрмæг кæсын æмæ йæ дзурын. Дзургæ ныхасы фæрæзты бынат фысгæ текстты бæрæг кæнын. Литературон æмæ стилистикон норматы бастдинад æмбарын кæнын. Монолог æмæ диалогы тыххæй дзурын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Ныхасы стили æмбарынад. Вазыгджын хъуыдыйады арæзт.	Стилистикон рæдыдтыты хуызтæ амонин æмæ раст кæнын. Вазыгджын хъуыдыйæдтæн схематæ аразын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Национ парк «Алани» Беруаты Б. æмæ Сабеты А. уацхъуыд «Национ парк «Алани»-йæ скъуыддзаг. Тохсырты Къ. «Æнæрзæт къахинæгтæ». Скъуыддзагтæ тексттæй: Барахъты Г. радзырд «Тæлмац»-æй æмæ Биазырты Къ. наукон уацæй.	Бæрæг кæнын текстты стилон бæрæгтæнæнтæ амонаг фæрæзтæ. Аивадон æмæ наукон текстты хицæндзинадтæ амонин. Тексты конспект фыссын. Литературон норматы хæлд æмбарын кæнын. Интервьюйы арæзт æмбарын кæнын.
20.	Стилистика æмæ ныхасы культура	Стилистика æмæ ныхасы культурайы предмет, сæ бастдинад. Фæрæзты стилистика æмæ функционалон стилистика. Стилистикон нысаниуæг: функционалон-стилистикон æмæ æнкъарæнджын-аргъгæнæн.	Ахуырадон текстимæ зонгæ кæнын. Æмбарын кæнын ныхасы культурайы бынат адамы царды. Стилистика æмæ ныхасы культурайы бастдинадыл дзурын. Дзуапп дæттын теоретикон æрмæгимæ баст фæрстытæн. Терминты мидис æмбарын кæнын дзырдуæттæм гæсгæ.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Ныхасы стили хуызтæ ирон æвзаджы. Реферат.	Тексты стилон арæзт æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны æрдз. Цæгат Ирыстоны æхсæрдзæнтæ Тексттæ: Хъуысаты Г. «Цæгат Ирыстоны æхсæрдзæнтæ». Газет «Рæстдзинад»-æй текст æрдзы тыххæй. Хъайтыхъты А. «Хæдзары хицау».	Тексты мидис дзурын æмæ йæ цыбыргондæй фыссын. Тексты жанр æмæ стиль бæрæг кæнын æмæ йын йæ миниуджытæ нымайын. Реферат фыссын темæйæ «Функционалон стилигæ ирон æвзаджы».

21.	Ирон лексикае æмæ фразеологион иуæгты стилистикон миниуджытæ. Дзырды стилистикон нысаниуæджы æмбарынад.	Ирон лексикае æмæ фразеологион иуæгты стилистикон миниуджытæ. Чиныгон æмæ дзургæ ныхасы лексикае. Стилистикон (кæнæ функционалон-стилистикон) нормæйы фарст. Дзырдты стилистикон бæрæггæнæнтæ.	Чиныджы лæвæрд теоретикон æрмæгимæ зонгæ кæнын. Дзырдтæ амоньы сæ стилистикон бæрæггæнæнтæм гæсгæ. Ныхасмæ хъусгæйæ, иртасын стилистикон мадзæлттæ æмæ сæ хæстæ. Дыгурон дзырдтæ зæрдыл бадарын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Синонимон рæнхъ.	Синонимон рæнхъы семантикон-стилистикон синонимтæ бæрæг кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирон удыконд Скъуыддзаг Хъайтыхъты А. радзырдæй.	Тексты мидисимæ баст хæслæвæрдтæ æххæст кæнын. Ирон адæймаджы удварны миниуджыты тыххæй ныхас кæнын. Дзырдтæй сæ стилистикон миниуджытæм гæсгæ пайда кæнын.
22.	Чиныгон æмæ дзургæ ныхасы фразеологион иуæгтæ	Чиныгон æмæ дзургæ ныхасы фразеологион иуæгтæ. Иумæйаглитературон æмæ, стилистикон нысаниуæг (æмæ ахуырст) кæмæн ис, ахæм дзырдтæ æмæ фразеологион иуæгтæ. сæ бынат ныхасы. Стереотипон æвзагон мадзæлттæ.	Дзургæ ныхас æмбарын, зоньы æй цыбырæй æмæ æххæстæй дзурын. Æнгом дзырдбæстыты стилистикон миниуджытæ амоньы. Удварнон æмæ этикон æмбарынадты тыххæй хи хъуыдытæ дзурын, тексты æрмæгыл æнцойгæнгæйæ.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Ныхасы стильтæ. Ныхасы хæйттæ	Чиныгон æмæ дзургæ ныхасы лексикайы морфологион арæст бæрæг кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Æфсæддон намыс Текст «Æфсæддон намыс».* Таурæгъ «Кодзырты Таймураз»-æй скъуыддзаг.	Тексты пълан аразын. Пъланмæ гæсгæ тексты мидис дзурын. Тексты бындурыл диалог аразын. Этикетон ныхæстæ текстмæ гæсгæ амоньы. Диалог монологай ивын.

23.	Дзырдты æнкъарæнджын-экспрессивон нысаниуæг	Дзырдты æнкъарæнджын-экспрессивон нысаниуæг. Æнкъарæнджын-экспрессивон дзырдты бынат функционалон стилинты.	Темаимæ баст теоретикон æрмæг чиныджы бакæсын æмæ йæ хайгай радзурын. Тексты æнкъарæнджын-экспрессивон фæрæзтæ агурын, сæ хæстæ сын æмбарын кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрхæцæн нысæнттæ æмхуызон æмæ иртæстгонд уæнгтимæ.	Æрхæцæн нысæнттæ æвæрын хъуыдыйæдты æмхуызон æмæ иртæстгонд уæнгтимæ.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны намысы лæгтæ. Абайты Васо Мæхæмæтты А. «Зынаркъ Васо!» Скъуыддзаг Эдмон Ростаны хъæбатырон комеди «Сирано де Бержерак»-æй.	Текст радзурын фæрстытæм гæсгæ. Тексты мидис æмæ нывæфтыддзинады æууæлтæ бæрæг кæнын зæгъинагимæ бастæй. Текстæн сæргонд хъуыды кæнын, йæ мидисыл ын ныхас кæнын. Тексты стилинтæ бæрæг кæнын. Диалогтæ ивын монологон ныхасæй. Цыбыр очерк ныффыссын зындгонд адæймагыл.
24.	Этикетон ныхас	Этикет. Этикетон ныхас. Этикетон ныхæсты къордтæ. Этикетон ныхæсты хуызтæ ирон бинонты царды.	Ахуырадон текстимæ зонгæ кæнын этикетон ныхасы тыххæй. .Этикетон ныхасы нормæтæ амонын. Паралингвистикон мадзæлтты тыххæй дзурын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрбайсгæ дзырдтæ. Мивдисæджы здæхæнтæ æмæ афонтæ.	Æрбайсгæ дзырдты хуызтæ бæрæг кæнын. Мивдисæджы формæты ахæдындзинадыл дзурын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Сæ нæмттæ цæрдзысты мыггагмæ. Леонардо да Винчи Цæрукъаты А. æмдзæвгæ «Леонардо да Винчи»-йæ скъуыддзаг. Малиты В. «Леонардо да Винчи». Текст наргы кадджытæй «Æвдзæрæны хæст».	Тексты пълан аразын æмæ йæ уыцы пъланмæ гæсгæ дзурын. Текст цыбыргондæй фыссын. Цыбыр хъусынгæнинаг фыссын иу зындгонд нывгæнджы тыххæй. Тексты хæйттæ бæттæг дзырдтæ амонын. Комкоммæ загъд курдиаты ныхæстæ зонын ивын фæрссаг хуызы загъд курдиаты ныхæстæй. Аразын диалог этикетон ныхæстимæ. Дзурын этикетон ныхæсты нысаны тыххæй абоны царды. Хуынды гæххæтт фыссын.
Морфемикæ. Морфологи. Орфографи. Ныхасы культура (9 с.)			

25.	Морфемикæ. Морфемæты хуызтæ	Морфемикæ. Морфемæты хуызтæ. Дзырдарæст – æвзагзонынады хицæн хай. Ног дзырдтæ аразыны фæрæстæ. Морфемæты стилистикон æууæлтæ.	Морфемæты тыххæй теоретикон æрмæг зæрдыл лæууын кæнын. Дзырды арæст æмæ дзырдарæстæн мадзæлттæ бæрæг кæнын. Раст амонын дзырдтæ аразыны хуызтæ. Дзырдæн кæнын морфемон æвзæрст.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дывæргонд æмхæлæссонты растфыссынад. Аффиксты хуызтæ.	Чиныгон æмæ дзургæ ныхасы дзырдтæ аразыны аффикстæ амонын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны намысы лæгтæ. Хъантемыраты бæхылхъазджытæ Текст В. Марсяновскийи чиныгæй «Кантемировцы» (тæлмац*). Текст В. Марсяновскийи чиныгæй «Кантемировцы» (тæлмац*).	Текст дих кæнын мивдисджын хайттыл æмæ алы хайæн дæр бæрæг кæнын йæ сæйраг хъуыды. Текстимæ баст хъуыдытæ æмæ æнкъарæнтыл дзурын.
26.	Морфологи. Ныхасы хайтгæ ирон æвзаджы. Сæрмагонд ныхасы хайтты грамматикон категоритæ. Хауæнты нысаниуджытæ	Морфологи. Ныхасы хайтгæ ирон æвзаджы. Ныхасы хайтты грамматикон категоритæ. Хауæнты нысаниуджытæ.	Сæрмагонд æмæ æххуысгæнæг ныхасы хайтты хуызтæ, сæ нысаниуæг æмæ грамматикон категоритæ æмбарын кæнын. Номдары хауæнты нысаниуджыты тыххæй раиртæст бакæсын æмæ йæ радзурын. Амонын дыгурон æвзаджы тасындæджы хицæндзинæдтæ.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Номдарты бираон нымæцы арæст ирон æвзаджы. Географион нæмтты растфыссынад.	Ныхасы хайтты хуызтæ амонын. Æмбарын кæнын номдарты бираон нымæц аразынимæ баст орфограммæтæ. Географион нæмтты растфыссынад гуырынон хауæны.
		<i>Ныхасы рæст</i> Киноаивад Ирыстоны Тексттæ: Цогойты В. «Дзæуджыхъæуы кинематограф сæдæ азы размæ». Черчесты Хъ. «Кинорежиссер Уалыты Владимир».	Текст фæрстытæм гæстæ дзурын. Реферат фыссын иу ирон кинорежиссеры тыххæй. Фыссын цыбыр сочинени-тæрхæттæ, амонын дзы тезис, бæлвырдгæнæн, хатдзæг.
27.	Мивдисæг. Миногми æмæ фæрссагми	Мивдисæг. Мивдисæджы ифтындзæг. Мивдисæджы грамматикон формæтæ. Вазыгджын мивдисджытæ, мивдисæджы вазыгджын æмæ разæнгардгæнæн формæтæ.	Темæимæ баст теоретикон раиртæст чиныджы кæсын. Мивдисæджы æбæлвырд формæты грамматикон миниуджытæ бæрæг кæнын. Мивдисджытæн сæ грамматикон формæты хуызтæ æмбарын кæнын. Миногми æмæ фæрссагмийи морфологион æууæлтæ æмæ синтаксисон

		Мивдисæджы æнаивгæ æмæ æнаæцæсгомон формæтæ. Миногми æмæ фæрссагми. Миногмион æмæ фæрссагмион здæхтытæ.	хæстæ амонин. Миногмион æмæ фæрссагмион здæхтытæ ирон æвзæджы. Дыгурон æвзæджы мивдисджыты ифтындзæджы хицæндзинадтæ амонин.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Вазыгджынгонд хъуыдыйæдтæ.	Æрхæцæн нысæнттæ æвæрыны æгъдæуттыл дзурын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Хосгæнаг кæрдæджытæ Текстæ: Газет «Рæстдзинад»-æй («Бæхы рагъы хос», «Хъæдгæмттæн, цæфтæн», «Фæткъуы: аппæй цъары онг»). Тотров В.К. «О народной медицине Осетии». Скъуыдзæг Мамсыраты Д. радзырд «Райгуырæн бæстæ»-йæ.	Аивадон тексты хæйттæ бæттæг æвзагон мадзæлттæ агурын æмæ æмбарын кæнын. Текст тæлмац кæнын ирон æвзагмæ. Æрхæцæн нысæнтты æвæрд амонин. Тексты сæйраг хъуыды æмбарын кæнын. Хъусынгæнинаг цæттæ кæнын хосгæнаг кæрдæджыты тыххæй.
28.	Мивдисæджы бындуртæ. Мивдисæджы разæфтуантæ æмæ сæ нысаниуджытæ	Мивдисæджы бындурты хуызтæ, сæ аразæг фæсæфтуантæ. Мивдисæджы разæфтуанты хуызтæ æмæ сæ функцитæ.	Мивдисæджы бындурты хуызты тыххæй чиныджы кæсын æмæ йæ дзурын. Ивгъуыд афоны мивдисджыты растфыссынад æмбарын кæнын. Разæфтуанты хуызтæ ирон æвзæджы æмæ сæ функцитæ зæрдыл лæууын кæнын. Бæрæг кæнын мивдисæджы здæхæнты хæстæ. Амонин разæфтуанты хуызтæ дыгурон литературон æвзæджы.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы разæнгардгæнаг æмæ æнаæцæсгомон формæтæ.	Мивдисджыты разæнгардгæнаг æмæ æнаæцæсгомон формæты аразтыл дзурын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Разамынд дæттыны сусæгдзинадтæ Цалдæр тæлмацгонд скъуыдзæджы В.П. Шейновы чиныгæй «Скрытое управление человеком»: «Æз дæн иннæ сылгоймæгты хуызæн», «Джавахарлал Неру»* æ. инн. Текст «Александр Македонский».	Цыбыр хъусынгæнинаг фыссын разамынд дæттыны тыххæй. Интонацийы алы хуызтæй пайда кæнын амонин. Кæрдзи фæрстыгæн дзуапп дæттын. Текст ирон æвзагмæ тæлмац кæнын.
29.	Мивдисæджы афонтæ æмæ здæхæнты нысаниуджытæ	Мивдисæджы афонтæ æмæ здæхæнтæ, сæ нысаниуджытæ Мивдисæджы формæты растфыссынад.	Тæмæнмæ баст теорийыл дзурын чиныджы æрмæджыбындурыл. Мивдисæджы грамматикон формæтæ бæрæг кæнын. Мивдисджыты формæты растфыссынад амонин.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Зæгъинаджы арæст. Вазыгджынгонд хъуыдыйæдты хуызтæ. Стилистикон фигурæтæ.	Зæгъинаджы хуызтæ фæлхат кæнын. Æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын. Стилистикон фигурæты хуызтæ зæрдыл лæууын кæнын.

		<i>Ныхасы рæст</i> Фыды фарн мæрдтæм нæ цæуы Мыртазты Б. æмдзæвгæтæ «Æгъдауы кадæг» æмæ «Фыды фарн». Мыртазты Б. «Лæг». Хъодзаты Æ. æмдзæвгæ «Æфсарм». Плиты Г. трагеди «Чермен»-æй скъуыддзаг.	Тексты æвæрд этикон æмбарынадтыл дзурын. Хи хъуыдытæ дзурын (фыссын) лæджы фарны тыххæй. Тексты мидис æмæ æвзагон арæзты тыххæй дзурын. Тексты аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ æмæ стилистикон фигурæты хæстæ бæрæг кæнын. Диалогон ныхасæй монологон ныхас аразын.
30.	Æххуысгæнæг ныхасы хæйттæ	Æххуысгæнæг ныхасы хайы æмбарынад. Æххуысгæнæг ныхасы хæйтты хуызтæ æмæ лексикон-грамматикон миниуджытæ.	Æххуысгæнæг ныхасы хæйтты хуызтæ æмæ грамматикон хæстæ бæрæг кæнын. Морфологион æвзæрст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Вазыгджын хъуыдыйадæн схемæ аразын.	Бæрæггонд дзырдты морфологион арæзт æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ници нæ фæрох, ницы нæ фæрох Калоты Х. «Карз хæст райдыдта». Цæгæраты М. «Уæлахизы уалдзæг». Джусойты Н. æмдзæвгæтæ «Гыцци, фыссыс...», «Гыццимæ». Дарчиты Д. æмдзæвгæ «Хæстон хо». Джыккайты Къ. æмæ Баситы М. уацæй скъуыддзаг «Уæлахиздзаутæ». 	Тексты хъуыды æмбарын кæнын. Хъусынгæнинаг фыссын амынд темæйæ. Тексттæ кæрæдзиуыл барын æмæ сын сæ иумæйаг æмæ хицæнгæнæг æууæлтæ æмбарын кæнын. Текстты нывгæнæн-ирдгæнæн мадзæлттæ агурын æмæ сын сæ хæстæ æмбарын кæнын.
31.	Бæттæгтæ	Бæттæгтæ. Бæттæгты хуызтæ сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Бæттæг дзырдтæ. Æмбарынгæнинаг дзырдтæ.	Бæттæгты тыххæй чиныджы теоретикон æрмæг кæсын æмæ йæ дзурын. Бабæттæ бастдинады æмæ домгæ бастдинады бæттæгтæ. Бæттæгтæ бæрæг кæнын хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдты. Бæттæг дзырдтæ æмæ æмбарынгæнинаг дзырдты хуызтæ æмæ функцитæ амонь. Вазыгджын хъуыдыйæдтæ аразын æмæ æвзарынмæ арæхсын. Вазыгджын хъуыдыйадæн схемæ аразын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Вазыгджын хъуыдыйад. Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдты.	Æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын синтаксисон арæзтыты.
		<i>Ныхасы рæст</i> Мадаëлон æвзаг Æмдзæвгæтæ: Хъодзаты Æ. «Ирон дзырд» æмæ Джусойты Н.. «Уарзоны монолог» Айларты И. æмбисæндтæ.	Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Кæрæдзи фæрстытæн дзуапп дæттын. Хи хъуыдытæ дзурын æмæ фыссын мадаëлон æвзаджы тыххæй. Реферат фыссын амынд темæйæ.

32.	Хайыгтæ. Модалон дзырдтæ	Хайыгтæ, сæ дихкæнынад сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Модалон дзырдты нысаниуджытæ.	Хайыгты хуызтæ амонин. Модалон дзырдтæ хайыгтæй хицæн кæнын. Хайыгтæ æмæ модалон дзырдты хæстæ тексты (ныхасы) бæрæг кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Ныхасы хайтгæ. Комкоммæ æмæ фæрссаг ныхас.	Æрхæцæн нысæнтты æвæрд бæрæг кæнын. Амонин дзырдты морфологион арæст. Комкоммæ ныхасæй фæрссаг ныхас аразын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Мады къухты рæвдыд Цæрукъаты А. æмдзæвгæ «Мады къухты рæвдыд». Ходы К. æмдзæвгæ «Мæ дзæбæх мад». Хъайтыхъты А. радзырд «Фыдус»-æй скъуыддзаг.	Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Текстæн стилистикон анализ кæнынмæ арæхсын. Хи хъуыдытæ фыссын сылгоймаджы æгъдауы тыххæй. Гыццыл нывæцæн фыссын мады тыххæй.
33.	Разæвæрдтæ æмæ фæсæвæрдтæ. Æвастхæртæ. Мырфæзмаен дзырдтæ	Разæвæрдтæ æмæ фæсæвæрдтæ. Æвастхæрты нысаниуджытæ, сæ хæстæ. Мырфæзмаен дзырдтæ, сæ равæрд.	Разæвæрдтæ æмæ фæсæвæрдтæ иртасын, сæ хæстæ сын амонин. Æвастхæрты нысаниуджытыл дзурын, ныхасы сæ пайда кæнын амонин. Мырфæзмаен дзырдтæ хицæн кæнын æвастхæртæй. Æрхæцæн нысæнттæ æвастхæртимæ. Наукон хъусынгæнинаг ныффыссын æвастхæрты тыххæй. Хъуыдыйæдтæн синтаксисон æвзæрст кæнын
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдты, комкоммæ ныхасы Аргъæнæн-æнкъарæнджын дзырдтæ.	Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстон куыд баиу ис Уæрæсеимæ Скъуыддзæгтæ: Блиты М. «Ирыстон куыд баиу ис Уæрæсеимæ» (тæлмац*). Плиты Г. трагеди «Чермен»-æй æ. инн.	Тексты аразæн хайтгæ æмæ сæ бастдинады фæрæзтæ амонин. Тексты мидисмæ фæрстытæ дæттын. Хъусынгæнинаг фыссын æрдхорды миниуджыты тыххæй. Цыбыр нывæцæн фыссын амынд темæйæ.
34.	Контролон куыст		

Сайраг домэнтэ 10-æм къласы скъоладзауты зоньндзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæм

Скъоладзаутæ хъуамæ зоной:

- хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мырты хицæндзинæдтæ, сæ растдзурынад;
- æрбайсгæ дзырдты растдзурынад;
- цавды æгъдауттæ;
- дзырдтæ сæ мидисмæ, нысаниуджытæм æмæ тематикон къордтæм гæсгæ цавæртæ сты, уый;
- дзырдты семантикон æмæ стилистикон къордтæ;
- уæгъдибар æмæ æнауæгъдибар дзырdbæстытæ;
- фразеологион синонимтæ æмæ антонимтæ;
- фразеологион нуæгты стилистикон миниуджытæ;
- этикетон ныхасы формулæты тематикæ æмæ æвзагон арæзт;
- дзырды арæзт æмæ дзырдарæзæн мадзæлттæ;
- ныхасы хайтты сайраг грамматикон миниуджытæ;
- орфографион æмæ пунктуацион æгъдауттæ;
- литературон æмæ диалектон ныхас;
- æмбарынадтæ: фысгæ æмæ дзургæ ныхас, ныхас кæныны сферæтæ, монолог æмæ диалог;
- диалогон ныхас монологон ныхасæй иртасын;
- литературон æмæ стилистикон нормæтæ;
- лексикон-грамматикон стилистикон мадзæлттæ;
- текстты хуызтæ;
- ныхасы стильтæ æмæ сæ ’взагон миниуджытæ;
- ирон æмæ дыгурон æвзæгты нуæй-иу лексикон-грамматикон хицæндзинæдтæ.

Скъоладзаутæ хъуамæ арæхсой:

- хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мыртæй сæ миниуджытæм гæсгæ пайда кæнынмæ;
- дзырдтæ æмæ дзырдты къордты цавд раст æвæрын æмæ дзурынмæ;
- дзырдтæ æмæ дзырdbæстыты алы хуызтæй ныхасы уавæрмæ гæсгæ пайда кæнынмæ;
- фразеологион здæхтытæй пайда кæнынмæ;
- алыхуызон дзырдарæзтон мадзæлтты фæрцы хъæугæ дзырдтæ аразынмæ;
- дзырдтæн сæ грамматикон формæтæ хынцгæйæ, дзырdbæстытæ, хъуыдыйæдтæ æмæ алыхуызон тексттæ аразынмæ;
- ныхасы темæ æмæ нысанмæ гæсгæ диалогтæ аразын æмæ сæ пайда кæнынмæ;
- ныхасы æмæ æвзаджы стильтæ кæрæдзийæ хицæн кæнынмæ;
- этикетон формулæтæй ныхасы уавæрмæ гæсгæ пайда кæнынмæ;
- фарстæн раст дзуапп æвзарынмæ;
- ныхас дарддæр хæццæ кæнынмæ;
- диалоджы стереотипон æвзагон мадзæлттæй пайда кæнынмæ;
- диалогон ныхасæй монологон ныхас аразынмæ;
- бæлвырд темæйæ быцæу ныхас аразынмæ;
- текст пунктуацийы æгъдауттæм гæсгæ æвзарынмæ;
- литературон ныхас диалектон æмæ æндæр ныхасæй иртасынмæ;
- текстты темæ (дæлтемæтæ) æмæ идæйæ бæрæг кæнынмæ, пълан ын аразынмæ æмæ йæ уыцы пъланмæ гæсгæ фыссынмæ (дзурынмæ);
- текстты темæ æмæ дæлтемæтимæ баст дзырдты къордтæ амоньнмæ;
- текстты цы стилистикон мадзæлттæ ис, уыдон иртасын æмæ сын сæ хæстæ æмбарын кæнынмæ;
- дзырдтæ æмæ æнгом дзырdbæстытæй сæ лексикон, грамматикон æмæ стилистикон нысаниуджытæм гæсгæ пайда кæнынмæ;
- тексттæ алыхуызон стильтæм гæсгæ аразынмæ;
- текст кæронмæ фыссынмæ, сæргонд ын хъуыды кæнынмæ;

- рефераттæ, хъусынгæнинагтæ, докладтæ, гыщыл сочиненитæ цæттæ кæнынмæ;
- текст мидисджын хæйттыл дих кæнынмæ;
- тексты мидисæй хатдзæгтæ кæнынмæ;
- алыхуызон рæдыдтытæ раст кæнынмæ;
- хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдты, комкоммæ ныхасы æрхæцæн нысæнттæ раст æвæрынмæ;
- этикетон формулæтæ æмæ æвзагон штамптæй ныхасы уавæрмæ гæстæ пайда кæнынмæ.